

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LINGVISTICE ȘI LITERARE

*Rewriting Norse Mythology in Contemporary Norwegian Literature.
The Search for Identity in a Multicultural World*
(*Rescrierea mitologiei nordice în literatura norvegiană contemporană.
Căutarea identității într-o lume multiculturală*)

(Teză de doctorat)

Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Sanda Tomescu Baciu

Doctorand:
Cristina Spătăcean (căsătorită Vișovan)

Cluj-Napoca

2019

Table of Contents

Acknowledgements	5
Introduction	6
Argument.....	6
Theoretical Concepts.....	10
Previous Interest in the Field.....	15
Corpus	17
National and International Relevance	20
Part I. Decoding Rewriting	24
Chapter 1. Texts Depending on Other Texts. Tracing ‘Rewriting’	25
1.1 Influence and Innovation	25
1.2 Intertextuality: Main Theory	29
1.3 Limiting ‘Intertextuality’	30
1.4 Reading as a Catalyst for Writing.....	33
1.5 Postcolonial and Feminist Perspectives.....	35
1.6 Adaptation as Rewriting	36
1.7 An Attempt to Define ‘Rewriting’	38
1.8 Theoretical Studies on Rewriting	43
1.9 Rewriting and Cultural Memory.....	46
1.10 Multicultural Rewritings.....	48

Part II. Rewriting Norse Mythology	58
Chapter 2. From the Middle Ages to the Twenty-First Century	59
2.1 What Are Myths?.....	59
2.2 What Is Norse Mythology?.....	61
2.3 Myths and Ideology	65
2.4 Writing/Rewriting Norse Myths in the Middle Ages	67
2.5 Laufás Edda and Rewriting the Norse Legacy in the Seventeenth-Century	77
2.6 The Eighteenth-Century. The Nordic Renaissance and Pre-Romanticism.....	81
2.7 The Nineteenth-Century and the Building of Nations	85
2.8 The Twentieth-Century.....	89
2.9 An Overall View.....	93
Part III. Rewriting Norse Mythology in Contemporary Norwegian Literature	97
Chapter 3. Guidelines.	98
3.1 The Socio-Political Context. Global and Local Perspectives.....	98
3.2 We/Our/Us versus They/Their/Them – (Neo-) Ethnic Nationalism in Contemporary Norway	115
3.3 Norwegian Cultural Identity	121
3.4 The Norse Myths as Part of the Norwegian Cultural Legacy.....	123
Chapter 4. The Distorting Mirror or the ‘Imagined’ Minority	127
4.1 Cornelius Jakhelln – A Short Journey through His Life and Art	127
4.2 Odin as a Prototype for the Disempowered, Enraged White Man	134
Chapter 5. In the Name of Justice	171

5.1 Andreas Bull-Hansen. Novelist and Norseman.....	171
5.2 Tyr – The Revival of the Viking Ideals of Justice and Honour.....	182
Chapter 6. The ‘Other’ in Me	208
6.1 Siri Pettersen – From ‘Outsider’ to ‘Insider’ – the Mainstreaming of Otherness	208
6.2 Mankind as a Myth – The Role Played by Prejudices, Blind Faith and Authoritarianism in the Encounter with the ‘Other’	216
Conclusions.....	243
Bibliography	251

Rezumat

Cuvinte cheie: mitologie nordică, identitate, rescriere multiculturală, imigrație, multiculturalism, memorie culturală comună, identitate colectivă

Teza de față intitulată *Rescrierea mitologiei nordice în literatura norvegiană contemporană. Căutarea identității într-o lume multiculturală* este rezultatul dorinței mele de a afla în ce moduri își găsește mitologia nordică locul în literatura norvegiană de după schimbarea secolului, un secol eliberat de umbra întunecată imprimată de Naziști asupra vechii mitologii, precum și de a afla ce anume determină re folosirea ei în plan narativ. Lucrarea este organizată în cinci secțiuni principale: Introducere, Partea I – Descifrarea rescrierii, Partea a II-a – Rescrierea mitologiei nordice, Partea a III-a – Rescrierea mitologiei nordice în literatura norvegiană contemporană și Concluzii.

După prezentarea motivației tezei, Introducerea se axează pe conceptele teoretice utilizate, precum *mituri*, *mitologie* și *rescriere* și pune în evidență ipotezele pe care am vrut să le testez prin analiza mea: în primul rând, că mitologia nordică reapare pe scena literară în contextual imigrației și al multiculturalismului (înțeles în sensul său descriptiv drept coexistența unor culturi diverse în aceeași societate); în al doilea rând, că vechii zei și miturile sunt reînviatăe pentru că aparțin unei memorii culturale și a unei identități pe care norvegienii etnici le au în comun; în al treilea rând, că mitologia nordică este folosită pentru a pune în evidență cum diferitele componente ale societății și națiunii norvegiene reacționează la și interacționează unele cu altele; și în al patrulea rând, că re folosirea mitologiei nordice încorporează idei legate de national, dar dintr-o perspectivă polietnică și multiculturală.

Aici subliniez că, în loc de a folosi o metodă care evidențiază forma literară a textului, teza se concentrează pe tendințe literare prezente care par să privilegieze aspecte ale culturii și civilizației norvegiene și le plasează în contextul socio-politic contemporan. Totodată sugerez

că un nou tip de rescriere pare să fi apărut, o rescriere pe care o numesc multiculturală și care, propun eu, ar putea fi încă un termen ce poate fi asociat cu reviziunea critică, de data aceasta din punctul de vedere al unuia (în contextul tezei mele, norvegienii etnici) dintre multiplele puncte de vedere care formează societatea norvegiană polietică și multiculturală contemporană.

În plus, Introducerea oferă o imagine asupra interesului anterior acordat acestui subiect, a textelor selectate și motivele din spatele acestei alegeri, în același timp plasând teza într-o perspectivă națională și internațională de relevanță.

Partea I, Capitolul 1 – *Texte care depind de alte texte. Urmărind ‘rescrierea’*, merge pe urma relației dintre texte și diferitele concepte teoretice care au fost folosite pentru a o descrie, începând cu practica copierii/imitării textelor anterioare, caracteristică pentru perioada clasică, și terminând cu practica contemporană a rescrierii. Aici subliniez că, deși în zilele noastre rescrierea se referă la un spectru larg de transformări textuale (traducere, parodie, pastişă, adaptare, imitație, burlesc printre altele), practica contemporană a rescrierii se axează pe un pre-text canonic și presupune un subiect care intervine în textul original pentru a-l transforma și a contesta ideologiile dominante din textul inițial în baza unor circumstanțe prezente.

Tot aici discut și diferite studii teoretice despre rescriere, printre care cartea lui Liedeke Plate, *Transforming Memories in Contemporary Women’s Rewriting*, este semnificativă pentru argumentul tezei mele. Bazându-mă pe teoria ei, potrivit căreia rescrierea este atât un produs al amintirii culturale, bazat pe o memorie comună care crează o identitate colectivă și culturală, și un process prin care noi identități și imagini diferite asupra lumii sunt oferite cititorului, susțin în această teză că miturile nordice sunt alese în mod intenționat de anumiți scriitori contemporani norvegieni în contextual imigrației și al multiculturalismului deoarece fac parte

dintr-o cultură pe care norvegienii etnici o au în comun și care crează o legătură între oameni de același fel, distingându-i în același timp de ‘Ceilalți’.

În consecință, identific caracteristicile rescrierii multiculturale: o rescriere care se concentrează pe un pre-text canonic, ales nu în mod necesar pentru a contesta ideologia dominantă a textului original ci mai degrabă pentru poziția lui în memoria culturală colectivă (și uneori pentru ideologiile construite ulterior asupra lui); aceasta nu implică neapărat o rescriere foarte detaliată a originalului ci mai degrabă transformă zeii nordici și îi face să își asume o nouă identitate în care apar ca demistificați, personaje marginalizate sau invizibile în societatea contemporană; ea reprezintă vocea acelor norvegieni care se consideră (sau își asumă punctual de vedere) al unei anumite minorități specifice pentru climatul politic, social și cultural contemporan; ea se concentrează pe atitudini, sentimente și frustrări apărute în societatea norvegiană poliethnică și multiculturală contemporană.

În capitolul 2 – *Din evul mediu până în secolul XXI*, ofer o imagine diacronică a procesului scrierii/rescrierii miturilor nordice de-a lungul timpului. Aici subliniez ideea că, de la început, scrierea mitologiei nordice pare să fi fost marcată de ideea unei repetiții care schimbă ceva. De exemplu, în evul mediu, textele derivate din cultura orală care conțineau mituri nordice erau alese în mod deliberat, filtrate prin ochii scribului și apoi adaptate unui anumit context, precum în cazul marelui învățat islandez, Snorri Sturlason, care a rescris vechea moștenire în așa fel încât să o facă mai acceptabilă din perspectiva cititorului creștin. În timp ce ediții ulterioarele ale *Snorra Edda* au apărut ca urmare a unei dorințe de a face opera lui Snorri mai accesibilă pentru scandinavi, iar apoi pentru învățații și cititorii din afara Scandinaviei, în cercurile academice, rescrierea lui Snorri a luat forma re-organizării, interpretării, traducerii, adaptării, precum și a publicării unor studii variate inspirate de miturile și poezia nordică, transformând astfel mitologia nordică într-o sursă de inspirație și o alternativă la mitologiile clasice.

În secolul al XIX-lea, rescrierea mitologiei nordice a căpătat o tentă naționalistă ca urmare a unui proces prin care tradițiile poetice timpurii au ajuns să fie văzute drept literatura care definește o națiune. Cu toate acestea, se pare că norvegienii, spre deosebire de islandezi, danezi, suedzi și germani, și-au întors atenția asupra izvoarelor istorice ale moștenirii nordice pentru a-și construi o identitate. Totuși, miturile apar pe scena literară norvegiană a secolului al XIX-lea în interpretarea lor ca fiind sursa care a dat viață basmelor norvegiene ce au fost adunate și scrise în acel secol și care, la rândul lor, au influențat una dintre cele mai faimoase piese ale lui Ibsen.

Secolul al XX-lea a deschis drumul pentru folosirea simbolistă a mitului ca mod de exprimare a unor valori universale, iar personajele literare au început să fie numite după zeități nordice, creând astfel asocieri intertextuale pentru cititorul instruit; spre sfârșitul secolului, miturile apar în literatura norvegiană ca reprezentative pentru credința religioasă a anumitor personaje sau sunt remodelate așa încât să poată prezenta aspecte contemporane ce necesită a fi criticate.

Capitolul 3 – *Repere*, prezintă contextual socio-politic contemporan din Norvegia, bazându-se pe diferite studii socio-antropologice realizate de specialiști norvegieni renumiți precum Marianne Gullestad, Thomas Hylland Eriksen și Sindre Bangstad, precum și pe diferite articole din mass media, statistici, discursuri politice și dezbateri de pe internet, într-o încercare de a arăta cum contextual socio-politic este adus în domeniul literaturii prin intermediul mitologiei nordice.

Astfel, pentru Norvegia, secolul anterior a marcat eliberarea de uniunea cu Suedia (1905) și asumarea drepturilor suverane asupra resurselor de petrol din Marea Nordului, fapt care a dus la cea mai mare înflorire economică din istoria țării. Acest lucru a determinat o nevoie sporită de forță de muncă care în cele din urmă a însemnat o creștere constantă a numărului de

imigranți și, mai târziu, solicitanți de azil, ducând la proteste publice împotriva imigrării în anii 1980 și permițând partidelor politice de extremă dreaptă să profite de situația socială din Norvegia pentru a-și spori electoratul. În ciuda variatelor încercări ale diferitelor guverne norvegiene de a avea de-a face cu diversitatea, se pare că tendințe xenofobe, rasiste și chiar extremiste au ajuns la suprafață.

Pe acest fundal, se pare că a apărut și un înțeles restrictiv al termenului de ‘imigrant’ care, potrivit socio-antropologului norvegian, Marianne Gullestad, este asociat cu persoane cu ‘pielea închisă’ care provin dintr-una din țările lumii a treia, cu conotații de clasă socială inferioară și care, prin urmare, au valori diferite de etnicii norvegieni; oamenii închiși la culoare arată diferit, ceea ce face aproape imposibil ca ei să fie percepuți de către norvegienii etnici drept ‘norvegieni’.

Potrivit lui Thomas Hylland Eriksen, există o tipologie potrivit căreia putem distinge între diferitele atitudini pe care norvegienii le adoptă față de imigranți, identificați drept oameni de origini non-vestice: norvegieni care preferă să aibă pe cât de puțin de-a face cu imigranții și care sunt dornici să-i agreseze (când li se oferă șansa), norvegieni care sunt dispuși să le dea ocazia să devină asimilați, subliniind ideea ca imigranții și culturile lor nu sunt la același nivel cu cultura norvegiană; și norvegieni care susțin integrarea, permițându-le imigranților să fie diferiți din punct de vedere cultural, dar contribuind în acest fel la stabilirea zonelor segregate etnic.

De aceea putem vorbi despre apariția unui conflict cultural specific și pentru celelalte țări din Europa de vest. În fața complexității și diversității culturale care este reprezentativă pentru compoziția multiculturală a societății norvegiene contemporane, norvegienii par să se grupeze în jurul ideii de ‘etnicitate’, încercând în același timp să-și recupereze și să-și definească

identitatea. Se pare că există o preocupare principală cu originea, istoria și similaritatea culturală și religioasă.

După atacul asupra Statelor Unite ale Americii din septembrie 2001 și lanțul de atacuri care au urmat în Europa, imaginea imigrantului (cu anumite asocieri etnice) se pare că a suferit o nouă modificare, fiind deseori asociată cu aceea de terorist. De fapt, socio-antropologul norvegian Sindre Bangstad susține că musulmanii au devenit amentințarea existențială principală în Norvegia chiar mai înainte, în contextual numărului sporit de imigranți și solicitanți de azil din țările musulmane care au ajuns în Norvegia în anii 1980. Extremității de dreapta au jucat un rol esențial în popularizarea acestei idei, alături de alte idei astăzi asociate cu teoria Eurabia.

Chiar dacă mass media din Norvegia nu pare să joace un rol esențial în promovarea ideilor negative asociate cu imaginea arabilui, locul ei se pare că a fost preluat de internet, care a deschis spațiul pentru comentarii pline de ură, dezbateri, opinii radicale, agresiuni și amenințări, precum și pentru pagini de internet norvegiene islamofobe, comunități de extremă dreapta sau alte discursuri anti-musulmane și anti-Islam, contribuind la radicalizarea unor elemente diferite ale societății norvegiene. Acestea și-au ridicat vocea împotriva imigrării, în special din țările musulmane, pentru că o percep ca pe o amenințare față de poporul norvegian și statul norvegian democratic al bunăstării sociale, o amenințare ignorată de partidele de stânga și de sfera oficială ‘politic corectă’.

În acest context, conceptual de identitate (în special identitate națională) se pare că a devenit central din nou. În încercarea de a-și găsi unicitatea, norvegienii par să-și găsească refugiul în ceea ce e vechi și familiar, recurgând la anumite simboluri care în opinia lor sunt importante pentru idea lor despre ceea ce înseamnă și presupune a fi norvegian. Reîntorcerea

la miturile nordice devine astfel rezultatul unei căutări a identității, pierduți fiind în nepotrivirea culturală contemporană.

Capitolul 4 – *Oglinda care distorsionează sau minoritatea ‘imaginată’* începe cu o privire de ansamblu asupra vieții și carierei artistice a lui Cornelius Jakhelln (născut 1977), subcapitolul 4.1 – *Cornelius Jakhelln, O scurtă călătorie prin viața și arta lui* subliniind rolul jucat de experiențele din copilărie ale autorului, în postura de copil hărțuit, în descoperirea muzicii black metal (și renașterea de către aceasta a zeului Nordic Óðinn), precum și rolul jucat de experiențele lui Jakhelln ca student la Paris în radicalizarea autorului și dorința lui de a investiga cultura germanică și cea nordică. La întoarcerea sa în ceea ce Jakhelln numește ‘noua Norvegie’, experiențele lui ca alb într-un cartier multicultural din Paris au fost însoțite de experiențele lui în postura de norvegian ‘etnic’ în Oslo, un norvegian ale cărui sentimente erau ignorate și rănite de clasa politică și a cărui onoare și mândrie în privința propriei identități fuseseră călcate în picioare de Norvegia oficială. Toate acestea au contribuit la redescoperirea mitologiei nordice de către Jakhelln în încercarea de a-și rescrie identitatea nordică.

În 4.2 – *Odin ca prototip pentru albul lipsit de putere și înfuriat*, arăt cum în romanul lui *Gudenes fall (Căderea zeilor)* (2007) Jakhelln rescrie rolul zeului nordic Óðinn, introducându-l în roman ca un tip decadent ale cărui caracteristici îl fac ușor de confundat cu unul dintre contemporanii noștri. Decăderea lui este prezentată drept rezultatul introducerii Creștinismului în lumea oamenilor, Overheimen, eveniment care este de fapt o metaforă pentru valurile de imigranți care au intrat în Norvegia începând cu anii 1960 și care au reușit să marginalizeze anumiți norvegieni etnici, cel puțin în reprezentările *lor* legate de ‘noua Norvegie’.

În consecință, Odin se simte marginalizat și nostalgic față de pierderea regatului lui. Această melancolie ‘post-colonială’ este însoțită de o durere adâncă și furie ca urmare a pierderii prestigiului. El, care cândva reprezenta majoritatea, a fost transformat într-o

minoritate care a fost forțată să (e)migreze din propriul teritoriu geografic. Rușinea și vina resimțite de colonistul alb sunt re-prezentate într-o formă total nouă în care vina este mai degrabă asociată cu pasivitate și resignare, iar rușinea rezultă din pierderea puterii, înlesnind astfel reprezentări ale practicilor contemporane de deschidere a porților pentru imigrarea în masă.

Sentimentele de umilință și excludere pe care Odin și ceilalți zei le experimentează ca urmare a relocării lor în Underheimen (o lume situată sub pământ) sunt simbolice pentru modul în care o parte dintre norvegieni (inclusiv Jakhelln) se simt la întâlnirea cu noua populație imigrantă a Norvegiei.

Cu toate acestea, în cazul lui Odin, tragedia existenței sale ponosite este acoperită de o mască jucăușă, comică, care îi permite lui Jakhelln să exploreze partea mai întunecată a personalității lui, dând frâu liber furiei și în același timp contracarând-o cu umor și auto-ironia și auto-critica lui Odin.

Celelalte ființe ale universului mitologic nordic devin și ele instrumentale în criticarea altor realități ale societății norvegiene precum relația gazdă-musafir transformată într-o relație de tip gazdă-intrus, în momentul în care oamenii au hotărât să-i alunge pe zei sub pământ. La rândul lor, piticii din mitologia nordică devin o alegorie pentru muncitorii imigranți care odată ajunși în Norvegia au trebuit să se mulțumească cu muncă industrială și de serviciu, indiferent de calificările lor, fiind în același timp predispuși constant la tratament diferențial, discriminare și chiar rasism.

În ciuda prezenței lor, Odin încă cultivă imaginea unei societăți omogene ușor predictibile, de vreme ce Asgard, în rescrierea lui Jakhelln, este construit pe ideea – o țară, un popor. Decăderea zeilor dobândește valoarea unei ‘drame naționale’ și este o alegorie pentru decăderea omului alb și a norvegianului etnic de la statutul său de populație majoritară. Visând

constant la regatul pierdut și aparenta lui omogenitate, Odin devine simbolul unui ideal pierdut, din asupritor s-a transformat în asuprit și de vreme ce și-a pierdut fosta identitate, încearcă acum să-și asume o identitate prezentă ancorată în trecut.

Împreună cu Odin, ceilalți zei nordici sunt descriși drept zeități demistificate și sunt transformați în ființe care seamănă cu niște caricaturi ale zeilor nordici. De fapt, ei au o funcție dublă în roman: pe de o parte ei simbolizează un trecut ideal care este comun pentru toți norvegienii etnici, fiind în același timp reduși la caracteristici umane, înlesnind astfel perceperea lor ca reprezentativi pentru o situație contemporană. Prin urmare, prin rescrierea lui Odin și a celorlalți zei și creaturi din mitologia nordică, memoria colectivă comună a norvegienilor etnici este activată dar într-un cadru specific pentru secolul al XIX-lea.

Ragnarok, bătălia finală a zeilor nordici, este rescrisă în romanul lui Jakhelln într-o primă instanță drept rezultatul imigrației și al multiculturalismului și apoi ca rezultatul globalizării și tehnologizării. În viziunea lui, Ragnarok dobândește un caracter repetitiv, la fel ca ideea apariției unei vieți noi după confruntarea dintre zei și uriași. Dacă decăderea inițială a zeilor e simbolică pentru modul în care religia nordică păgână a fost privită după introducerea Creștinismului, întoarcerea pe pământ a zeilor corespunde cu reînvierea elementelor din mitologia nordică în cultura populară contemporană. De la puternic la lipsit de putere și în cele din urmă la puternic din nou este călătoria simbolică a lui Odin în rescrierea mitologiei nordice a lui Jakhelln ca reprezentativ pentru norvegianul etnic contemporan.

În capitolul 5 – *În numele justiției*, prima dată arăt cum abordarea miturilor nordice a lui Andreas Bull-Hansen (născut 1972) este diferită de cea a lui Jakhelln, deși experiențele lui sunt apropiate de copilăria dureroasă a acestuia. Se pare că Bull-Hansen a redescoperit mitologia nordică în timpul unei experiențe terifiante din copilărie, perioadă când vechile mituri ale

strămoșilor au reușit să-i ofere alinare în mod special prin intermediul conceptului de ‘putere’ pe care Bull-Hansen l-a identificat în mentalitatea vikingă.

În zilele noastre, se pare că el are un stil de viață pe care Bull-Hansen îl numește viking. Acesta este atrăgător pentru scriitorul norvegian datorită noțiunii de libertate înrădăcinată în valorile și religia nordică, în contrast cu natura controlatoare a societății contemporane. În plus, el pare să fie atras de religia Ásatrú (însemnând, ‘Credința în Æsir’), o renaștere modernă a religiei nordice pre-creștine care a fost recunoscută drept religie modernă legitimă în Islanda (1972). În contrast cu nostalgicii naționaliști contemporani (precum Jakhelln), Bull-Hansen nu dorește să se reîntoarcă la o epocă de glorie, ci mai degrabă să identifice ce putem învăța din mentalitatea vikingilor și cum putem adapta valorile vikinge la condiția omului modern.

Discursul lui Bull-Hansen este individualist în general, dar sentimental apartenenței la o comunitate mai mare este trezit sub presiunea imigrației și apariția bandelor criminale de imigranți de o altă culoare a pielii. În acest context, a fi ‘alb’ și norvegian devine dintr-o dată o povară împărțită cu alți membri ai aceleiași comunități; o origine comună îi leagă, origine care se pare că îi permite lui Bull-Hansen să presupună că ceilalți norvegieni împărtășesc un simț al justiției similar. Chiar dacă el pare să nu poarte pică altor etnii, culori ale pielii sau religii, de fiecare dată când musulmanii apar în discursul lui, aceștia sunt prezentați într-o lumină negativă, la fel cu elita politică norvegiană/europeană.

Viziunea pesimistă a lui Bull-Hansen asupra viitorului Europei și al Norvegiei ca urmare a imigrației și multiculturalismului este transferată în prima parte a unei trilogii care îl urmărește pe zeul nordic Týr, de la existența lui în lumea oamenilor, în lumea zeilor, existență pe care o discut în subcapitolul 5.2 – *Renașterea idealurilor vikinge de justiție și onoare*. În *Jotnens hjemkomst (Întoarcerea uriașului)* (2010), intrăm într-o lume distopică plasată în anul 2042. Diferite comunități etnice se află în conflict una cu alta într-o societate definită prin

compoziția ei multiculturală, în care norvegienii etnici abia sunt vizibili, iar musulmanii sunt deseori identificați cu criminali care, în suburbii, se luptă pentru femei și droguri, iau parte la lupte de stradă împotriva altor bande, conduc rețele pedofile și organizează lupte între câini.

Zeul nordic Týr este recontextualizat și demistificat în comisarul de poliție și investigatorul, Petter Tyrar, refugiat de război din Cecenia musulmană care s-a integrat cu succes în societatea norvegiană, indicând faptul că Bull-Hansen distinge între musulmani criminali și oameni de rând de religie musulmană onorabili, care sunt capabili să se adapteze și să reușească într-o societate nouă. De la poziția marginală ocupată de acest zeu în epoca vikingă, el devine personajul principal din trilogia lui Bull-Hansen și un simbol al celei mari importante caracteristici vikinge în opinia scriitorului, integritatea. Personajul lui este construit în baza percepției lui Bull-Hansen asupra omului modern și devine instrumental în exprimarea sentimentelor trăite de anumiți reprezentanți ai majorității albe norvegiene, de vreme ce Tyrar îi consideră pe criminalii musulmani care terorizează societatea din Midgard niște monștri inumani care merită să fie executați.

Prin intermediul imaginii unui viitor distopic care pare a fi rezultatul unei liberalizări extreme, Bull-Hansen critică societatea prezentă și practicile politice contemporane. Societatea norvegiană din viitor a fost transformată într-un loc poluat, infectat cu droguri și bolnav pentru că liberaliștii au făcut o alianță cu socialiștii și au preluat puterea. Împreună, ei au anulat pedeapsa cu moartea și au legalizat totul în timp ce Poliția a fost privată de dreptul de a folosi măsurile necesare pentru prinderea și condamnarea criminalilor: liberaliștii au ilegalizat folosirea violenței, oferindu-le criminalilor dreptul de a se plânde de tratament inadecvat și de a beneficia de un avocat din oficiu, permițându-le chiar și ofițerilor de poliție să devină corupți și să se transforme ei înșiși în răufăcători. Astfel, societatea din Midgard nu mai are loc pentru luptători onorabili care se eliberează de furie prin violență feroce ca formă de răzbunare.

Spre deosebire, în lumea zeilor, Asgard, onorarea este un concept foarte prețuit de Æsir și de uriași, fiind mai importantă decât însăși viața. Similar cu criminalii musulmani care pun presiune în mod constant asupra societății norvegiene din Midgard, populația Vanir îi presează în mod repetat pe Æsir și pe liderul lor, Odin. Bull-Hansen îi rescrie de fapt pe zeii Vanir din mitologia nordică drept o rasă blasfemitoare, demnă de dispreț, conferind informațiilor oferite de mituri o tentă negativă: sunt numeroși, murdari și au obiceiuri dezgustătoare, sunt stupid de nerușinați de vreme ce se împerechează ca animalele și îngăduie ca fratele și sora să procreze, le place să danseze în pielea goală și au otravă în sânge. Populația Vanir nu ține nici de Asgard, nici de Jotunland (țara uriașilor) și aceștia sunt diferiți în moduri variate, făcând confruntarea dintre cele două culturi inevitabilă. Ei ajung în Asgard ca urmare a faptului că țara lor, Vaneland, a fost inundată, forțându-i să-și găsească o nouă casă; odată ajunși în Asgard, care este prezentat ca un continent, numeroșii Vanir jefuiesc până adânc în teritoriul Æsir-ilor, terorizându-i și violându-le femeile. De la sosirea lor, ei chinuie teritoriul zeilor într-o manieră similară cu bandele criminale de imigranți care se pare că au chinuit societatea norvegiană începând cu anii 1960, când Norvegia a hotărât să se implice în acțiuni umanitare.

Încă o dată Odin devine simbolic pentru practicile tolerante ale guvernului norvegian. El se schimbă treptat dintr-un războinic măreț care întâmpină cu bucurie cearta și nu renunță, într-un bătrân slab, încărunit și obosit, care cedează din ce în ce mai mult pământ populației Vanir din dorința de a-i mulțumi, mai degrabă decât să arunce Asgard-ul în război civil. Æsirii ajung în punctual în care nu se mai pot apăra singuri și au nevoie atât de alianțe puternice cu uriașii, cât și de întoarcerea comandantului lor de război, Tyr.

Dar după călătoria lui în lumea oamenilor, Tyr nu mai este cel mai neînfricat și mai curajos dintre Æsir, unul care se bucură atunci când îi vede pe alții suferind pentru faptele lor rele, unul care este temut pentru lipsa de iertare și nemilozitatea sa. Bull-Hansen îl slăbește în mod intenționat pe Tyr în timp ce acesta este în Midgard așa încât să putem vedea cum lumea

noastră contemporană a schimbat vechile idealuri ale epocii vikinge și le-a transformat în ceva rușinos.

Pe parcursul primului roman din trilogie, Tyr este de fapt sfâșiat între amintirea a cine a fost și realitatea a cine a devenit. Călătoria lui în lumea oamenilor, condiționată de pierderea memoriei, este simptomatică pentru diferența în timp dintre epoca vikingă și perioada contemporană, precum și pentru situația norvegianului contemporan, a cărui relație cu religia păgână a vikingilor este în cel mai bun caz exagerată.

Odată întors în lumea zeilor, licăririle din trecut (sub forma viselor, viziunilor și poveștilor) reaprind spiritual viking în Tyr, dar el îl adaptează la eul prezent care este condus atât de iubire, cât și de ură. Plimbându-se prin Asgard în căutarea familiei pierdute, Tyr trebuie să treacă prin experiențe care doar îi sporesc ura față de populația imigrantă Vanir. Unele dintre miturile nordice sunt rescrise de Bull-Hansen într-o manieră menită să trezească furia lui Tyr și justifică dorința acestuia de a se răzbuna prin violență pentru a-și apăra onoarea.

Aceeași tehnică este folosită pentru a reînvia spiritul viking în cititorii norvegieni. Folosindu-se de memoria colectivă a norvegienilor, sub forma miturilor nordice care sunt rescrise, Bull-Hansen încearcă să îi ajute să-și găsească identitatea într-o lume multiculturală, o identitate pe care o construiește pe valorile vikinge pe care le adaptează la condiția omului modern. De-a lungul trilogiei, cititorul este expus la descrieri vii a unor variate metode de pedeapsă pe care Tyr le aplică criminalilor din Asgard care nu merită îndurare; ceea ce este greșit și rău trebuie combătut, mai degrabă decât tolerat, pentru că astfel de fapte oribile distrug vieți și indivizi.

Imaginile unui Asgard decimat de război și ocupat de numeroșii Vanir, ca urmare a greșelii lui Odin, sunt intercalate cu viitorul pesimist al Midgard-ului și al Norvegiei, unde practicile tolerante și liberale ale liderilor din Midgard au dus la colapsul total al societății într-un scenariu potrivit concepțiilor din mitologia nordică legate de Ragnarok ca un eveniment

precedat de o perioadă caracterizată de colaps social și catastrofe cosmice. În viziunea pesimistă a lui Bull-Hansen, liberalizarea și imigrația au dus treptat pământul și umanitatea spre ruină.

Trecutul și prezentul/viitorul se interconectează în trilogia lui Bull-Hansen, permițându-i personajului principal să evadeze într-o lume în care respectul pentru faptele lui anterioare îi dă putere și îl transformă dintr-un sclav într-un zeu venerat. Aici, el are puterea să aducă dreptate și schimbare. Mai mult decât o confruntare între diferitele rase din mitologia nordică, Ragnarok devine o necesitate, un simbol pentru apariția unei lumi noi. Vechii comandanți militari și conducători mor, dar la fel se întâmplă și cu vechile lor învrăjbi. Aparent invincibila zeiță a morții, Hel, e învinsă, deschizând astfel calea spre un viitor al speranței. Integritatea și dreptatea înving în fața morții într-o desfășurare simbolică și o ciocnire a diferitelor puteri care coexistă în Asgard.

Este extrem de important pentru contextul socio-politic contemporan faptul că speranța unui nou viitor e adusă de un uriaș, Tyr, și o persoană de origini mixte, Odd (fiul unui uriaș transformat în zeu Æsir și al unei valkyrie Vanir, Inai) și că supraviețuitorii de la Ragnarok sunt multiculturali. Nu există nicio nostalgie după un timp când populația din Asgard era pură și omogenă pentru că zeii Æsir înșiși sunt prezentați drept interconectați atât cu uriașii cât și cu oamenii. Lumea cea nouă are un loc pentru toți – Vanir (în mare măsură femei și copii), Æsir, uriași și oameni – cu toții au o dorință comună, pace.

Capitolul 6 – *Celălalt în mine*, se concentrează pe experiențele personale ale lui Siri Pettersen (născută 1971) ca parte dintr-un grup de băieți care explora diferite lumi și personaje imaginare, grup care a acceptat-o ca egală și a ajutat-o să-și dezvolte un simț de apartenență într-o perioadă când Pettersen se simțea cumva exclusă datorită interesului ei față de genul escapist al literaturii fantastice. Acest lucru a ajutat-o în cele din urmă să-și găsească identitatea pe care și-a construit-o în jurul noțiunilor de cooperare, înțelegere reciprocă și acceptare. Lupta

împotriva nedreptății a devenit în curând un stâlp al acestei identități în măsura în care acum ea susține ideea conform căreia trebuie să îi respectăm pe alții și culturile care le formează identitatea dacă noi înșine pretindem respect pentru cultura și tradițiile noastre.

De aceea, romanul ei *Odinsbarn (Copilul lui Odin)* (2013), care face parte din trilogia *Raven Rings (Inelele Corbului)*, este rezultatul încrederii lui Siri Pettersen în faptul că nu întotdeauna este bine că norvegienii etnici se mândresc cu originile lor culturale și se țin strâns de cultura nordică, deoarece aceste lucruri pot fi rezultatul unei conștientizări culturale crescute în contextual imigrației, multiculturalismului și a fricii de necunoscut.

În subcapitolul 6.2 – *Omenirea ca mit – Rolul jucat de prejucii, credința oarbă și autoritarism în întâlnirea cu ‘Celălalt’*, discut universal mitologic creat de Pettersen în romanul ei, univers care este ancorat în mitologia nordică. Personajul principal al cărții este singura din tărâmul fantastic Ymslanda care nu s-a născut cu coadă. Prin urmare, ea este un copil al lui Odin (un joc de cuvinte bazat pe mitul creației omenirii din mitologia nordică), o *menskr* – o rasă blamată și temută, despre care se crede că îi poate transforma pe locuitorii din Ymslanda în corpuri putrezite.

Asociind *menskr* cu putreziciunea, Pettersen crează o reprezentare literară pentru cum este să ai contact cu o altă rasă în contextual contemporan. Fiind singura reprezentantă din roman a miticei rase umane, Hirka este un simbol pentru cum este să fii străin și diferit, cum este să te simți neînțeleș și înstrăinat.

Atrocitatea faptului de a fi o *menskr*, o *embling* (o altă trimitere la mitologia nordică unde primii oameni creați de zei au fost Ask și Embla), este dezvăluită prin termenii abuzivi asociați cu această rasă - o monstruoșitate (*vanskapning*), născut ca un cadavru (*likfødt*), putreziciune (*råta*), reprezentări care sunt vii în memoria colectivă a celor din Ymslanda deși nu au întâlnit niciun copil al lui Odin în viața lor. Aceste prejudecăți sunt atât de înrădăcinate

în folclor încât tatăl adoptiv al lui Hirka, Thorrald allege să fugă de societate și construiește întreaga existență a fetei pe o minciună – lupul i-a mâncat coada când era mică.

De îndată ce Hirka află cine este cu adevărat (nu are nicio familie, nu are rădăcini în Ymslanda, nu are niciun trecut), ea trece printr-o dramă psihologică care se aseamănă cu cea a multor imigranți de origini non-vestice care se simt înspăimântați sau neliniștiți și care deseori trăiesc momente în care simt că valorează foarte puțin.

Descoperirea unui copil al lui Odin în Ymslanda duce la panică, isterie și criză într-un tărâm unde oamenii sunt manipulați pentru a menține iluzia de control. Reprezentanții elitei hrănesc imaginația populară cu imagini terifiante despre o rasă care nu a fost întâlnită în ultima mie de ani, așa încât să-și poată menține puterea. Ei întorc legile în favoarea lor și îi fac pe locuitorii din Ymslanda să creadă că sunt mai deștepți și mai puternici decât sunt de fapt.

Ei fură cunoștințe și abilități, acordă pedepse și izbăvire, decid moartea sau viața, fără a fi trași la răspundere de altcineva decât de *Cel care vede*, un zeu care în cele din urmă se dovedește că nu există. Acesta (în forma unui corb) nu este altceva decât un artefact care îi păcălește pe oameni să sprijine puterea elitei care folosește poveștile din memoria colectivă pentru a-și legitima poziția privilegiată. Așadar, ei se joacă cu destinul și viitorul oamenilor de rând, în timp ce se implică într-un joc de putere în care Hirka devine nimic altceva decât o piesă de joc.

Rescrierea mitologiei nordice în varianta lui Pettersen este neconvențională, tocmai pentru că nu este fidelă nordicului tradițional. Ea rescrie mitologia într-o formă nouă pentru a contesta concepțiile noastre greșite. De aceea ea re-formează și transformă moștenirea culturală norvegiană, obligând cititorii să creeze imagini noi care i-ar putea ajuta să înțeleagă că suntem cu toții egali ca valoare. Prin reconstrucția elementelor culturale, ea critică tendințele contemporane de a folosi cultura ca și element distinctiv în momentul întâlnirii cu ‘Celălalt’;

ea subminează, nu miturile nordice propriu-zise, ci ideologiile și identitățile construite pe baza lor în momentul punerii în față cu amenințarea multiculturalismului.

Din nou semnificativ în contextual socio-politic contemporan este faptul că în confruntarea finală dintre diferitele rase din *Odinsbarn*, o rescriere a mitului Nordic despre Ragnarok, reprezentantul ‘Celuilalt’, Hirka, este dornică să se sacrifice pentru binele celor din Ymslanda și hotărăște să părăsească singurul loc pe care îl cunoaște drept ‘casă’ și să pornească în căutarea altor tărâmurii mitice unde va întâlni ființe noi, cu noii lor zei.

Ultima secțiune a tezei, *Concluzii*, sintetizează rezultatele generale ale lucrării. În primul rând, analiza romanelor discutate relevă faptul că aceste rescrieri ale mitologiei nordice au o motivație socio-politică și culturală clară, acordând atenție specială acelor elemente sociale care fie se simt, sau sunt marginalizate și reduse la tăcere de ideologiile dominante.

Cu toate acestea, scriitorii norvegieni discutați abordează multiculturalismul din unghiuri diferite, dovedind că în ciuda ‘originilor comune’ nu sunt atât de ‘asemănători’ pe cât comunitatea și națiunea ‘imaginată’ i-ar vrea să creadă. Percepția lor asupra ‘noii Norveгии’ variază în funcție de experiențele personale care influențează și modul în care acești autori aleg să intre în textele sursă – fie cu o melancolie naționalistă, un interes deosebit în a adapta idealurile vikinge la omul modern sau dintr-o perspectivă mai umanistă și tolerantă, dornică de a-l asculta și a-l accept pe ‘Celălalt’.

În al doilea rând, este evident că rescrierea devine o tehnică pe care acești scriitori norvegieni o folosesc în mod intenționat pentru a-și contrui o identitate într-o perioadă percepută ca ‘critică’; întorcându-se la miturile nordice pentru poziția pe care acestea o ocupă în memoria culturală comună a norvegienilor etnici (care crează o identitate colectivă), ei își asumă o poziție diferită și reimaginează textul sursă într-un nou peisaj social, național și cultural. Identitățile renarate ale acestor autori norvegieni reflectă problemele societății

norvegiene contemporane, precum și speranțele și temerile lor în ce privește rezultatul multiculturalismului.

În al treilea rând, în contextual societății polietnice și multiculturale norvegiene, aceste romane, care se axează pe interacțiunea dintre diferitele ei componente și atitudinile și sentimentele rezultate din această interacțiune, pot fi considerate narațiuni naționale care se concentrează pe povestea națiunii moderne dar dintr-o perspectivă multiethnică/multiculturală. Ele dovedesc totodată că narațiunea națională norvegiană este fragmentată, trasă în direcții diferite într-un proces în care reprezentanții diferitelor segmente care formează națiunea modernă își prezintă versiunea lor a poveștii.

În cele din urmă, deoarece își trag rădăcinile din vechea mitologie, aceste rescrieri demonstrează încă o dată că moștenirea culturală poate fi manipulată, transformată și formată din nou, scrisă și rescrisă. Ele dovedesc că textele au fost și vor fi întotdeauna deschise spre alte texte, spre exploatări și reevaluări viitoare, în funcție de provocările viitorului, dându-ne nouă, cercetătorilor, posibilitatea de a ne continua studiile.

Bibliografie selectivă

Surse primare

Bull-Hansen, Andreas. *Jotnens hjemkomst*. Aschehoug, 2011. (*The Return of the Jotun*)

---. *Før de ni verdener styrter*. Aschehoug, 2012. (*Before the Nine Worlds Crash*)

---. *Ragnarok*. Aschehoug, 2012.

Edda. Die Lieder des Codex Regius nebst verwandten Denkmälern. Edited by Gustav Neckel, Carl Winters Universitätsbuchhandlung, Heidelberg 1914.

Jakhelln, Cornelius. *Gudenes fall*. J.W. Cappelen Damm AS, 2008. (*The Fall of the Gods*)

Pettersen, Siri. *Odinsbarn*. Gyldendal, 2013. (*Child of Odin*)

Sturluson Snorri. Edda. Edited by Finnur Jónsson, Gads Forlag, 1926

Traduceri

Snorri Sturlason. Edda. Translated and edited by Anthony Faulkes, Everyman, 1995.

The Poetic Edda. Translated with an Introduction and Notes by Carolyne Larrington, Oxford University Press, 1996

Surse secundare

Bangstad, Sindre. *Anders Breivik and the Rise of Islamophobia*. Zed Books, 2014.

Gullestad, Marianne. 'Blind Slaves of Our Prejudices: Debating "Culture" and "Race" in Norway'. *Ethnos*, volume 69:2, June 2004, pp.177-203.

---. 'Invisible Fences: Egalitarianism, Nationalism and Racism'. *Royal Anthropological Institute*, Edited by J. Roy, (N.S.), volume 8, 2002, pp. 45-63.

- . *Plausible Prejudice: Everyday Experiences and Social Images of Nation, Culture and Race*. Universitetsforlaget, 2006.
- Hylland, Eriksen Thomas. 'Being Norwegian in a Shrinking World. Reflections on Norwegian Identity'. *Continuity and Change: Aspects of Modern Norway*, edited by Anne Cohen Kiel, Scandinavian University Press, 1993, pp. 1-18.
- . *Globalization. The Key Concepts*, Bloomsbury, 2014.
- . *Immigration and National Identity in Norway*. Transatlantic Council on Migration, University of Oslo, March 2013.
- Moraru, Christian. *Rewriting. Postmodern Narrative and Cultural Critique in the Age of Cloning*. State University of New York, 2001.
- Oxfeldt, Elisabeth. 'Aspects of Orientalism in the Nordic Countries'. *Representation of Otherness. 11th International Conference on Textbooks and Educational Media*, edited by Nataljia Mazeikiene, Mike Horsley and Susanne V. Knudsen, IARTEM, 2011, pp. 10-21.
- . *Romanen, nasjonen og verden. Nordisk litteratur i et postnasjonalt perspektiv*. Universitetsforlaget, 2012. (*The Novel, the Nation and the World. Nordic Literature in a Postnational Perspective*)
- Plate, Liedeke. *Transforming Memories in Contemporary Women's Rewriting*. Palgrave, 2011.
- Steinsland Gro. *Mytene som skapte Norge. Myter og makt fra vikingtid til middelalder*. Pax Forlag A/S, 2012. (*The Myths which Created Norway. Myths and Power from the Viking Age to the Middle Ages*)
- . *Norrøn religion. Myter, riter, samfunn*. Pax Forlag A/S, 2005. (*Norse Religion. Myths, Rites, Society*)